

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 7 No.lu Protokol'ün 1. Maddesi Hakkında Rehber

Yabancıların Sınır Dışı Edilmesine İlişkin Usuli Güvenceler

28 Şubat 2025 tarihinde güncellenmiştir.

Bu Rehber, Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır ve Mahkeme açısından bağlayıcı değildir.

Bu raporun tamamını ya da bir kısmını basılı veya çevrim içi (web) yayın şeklinde tercüme etmek ve/veya çoğaltmak isteyen yayıncıların veya kuruluşların, izin koşullarını bilmek amacıyla [bir tercümeyi çoğaltma veya yeniden yayımlama talebine](#) yönelik iletişim formunu doldurmaları gerekmektedir.

İçtihat Rehberlerinin hangi tercümelerinin hâlihazırda devam ettiğini öğrenmek istiyorsanız lütfen [devam eden tercüme](#) listesine bakınız.

Bu rehberin orijinal metni, İngilizce dilinde hazırlanmıştır. Rehber, düzenli olarak güncellenmektedir ve en son 28 Şubat 2025 tarihinde güncellenmiştir. Bu rehber, bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

İçtihat rehberleri, <https://ks.echr.coe.int> adresinden indirilebilir. Yayınlarla ilgili güncellemeler için, Mahkemenin X hesabına başvurunuz: https://x.com/ECHR_CEDH.

Bu tercüme, Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin onayı ile yayımlanmıştır ve sadece Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığının sorumluluğu altındadır.

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2025

İçindekiler Tablosu

ÖNSÖZ	4
GİRİŞ	5
I. UYGULANABİLİRLİK ŞARTLARI	7
A. KANUNİ OLARAK MUKİM BULUNAN	7
B. SINIR DIŞI	8
II. ÖNEMLİ TEMİNAT: "KANUNA UYGUN OLARAK ALINAN BİR KARAR UYGULANMASI" HALİNDE SINIR DIŞI ETME	10
A. GENEL İLKELER	10
B. ÖRNEKLER	10
III. USULE İLİŞKİN GÜVENCELER	12
A. SINIR DIŞI EDİLMESİNE KARŞI GEREKÇE SUNMA	12
1. <i>Güvence Altına Alınan Hakların İçeriği ve Kapsamı</i>	12
2. <i>Hakların Sınırlandırılması</i>	13
3. <i>Güvence Altına Alınan Hakların Herhangi Bir Surette Sınırlanması Durumunda İncelemede İzlenecek Metodoloji</i>	14
B. KENDİ DURUMUNU İNCELETME	15
C. YETKİLİ MAKAM ÖNÜNDE TEMSİL EDİLME	17
D. ÖRNEKLER	17
a. Sözleşme'nin 8. maddesi (özel ve/veya aile hayatına saygı hakkı) tek başına veya Sözleşme'nin 13. maddesi (etkili başvuru hakkı) ile birlikte ele alındığında	19
b. Sözleşme'nin 13. Maddesi (etkili başvuru hakkı)	20
IV. İSTİSNALAR	22
A. GENEL İLKELER	22
B. ÖRNEKLER	22
ANILAN DAVALAR DİZİNİ	24

Önsöz

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (bundan sonra metinde “Mahkeme”, “Avrupa Mahkemesi” veya “Strazburg Mahkemesi” olarak anılacaktır) tarafından içtihatlar hakkında yayımlanan rehberler dizinin birini teşkil eden bu rehber, Mahkeme tarafından verilen başlıca karar ve hükümler hakkında hukukçuları bilgilendirme amacını taşımaktadır. Dolayısıyla bu rehberde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne (bundan sonra metinde “Sözleşme” veya “Avrupa Sözleşmesi” olarak anılacaktır) Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesine ilişkin içtihatlar, incelenerek özetlenmiştir. Okuyucu bu rehberde, konu hakkında geliştirilen anahtar-ilkeleri ve bunlarla ilgili örnekleri bulacaktır.

Atıfta bulunulan içtihatlar, önemli ve/veya en yeni ilke kararları* arasından seçilmiştir.

Mahkeme kararlarında, sadece kendisine başvuru yapılan davaları incelemeyi, aynı zamanda Sözleşme normları da geniş çaplı olarak aydınlatılmaya, korunmaya ve geliştirilmeye çalışılır. Ayrıca Mahkemenin vermiş olduğu kararlar, Devletlerin, Sözleşmeciler Taraf sıfatıyla verdikleri taahhütlere riayet etmelerine katkıda bulunur (*İrlanda/Birleşik Krallık*, 18 Ocak 1978, § 154, A Serisi no. 25 ve daha yeni bir tarihte *Jeroničs/Letonya* [BD], no. 44898/10, § 109, 5 Temmuz 2016).

Sözleşme ile oluşturulan sistem, ayrıca insan haklarının korunmasına ilişkin normları yükselterek ve bu alandaki içtihatları Sözleşme’ye Taraf Devletlerin toplumlarının tamamını kapsayacak şekilde genişleterek, kamu düzenine dâhil olan konuları, genel menfaat içerisinde inceleme amacını taşır (*Konstantin Markin/Rusya* [BD], no. 30078/06, § 89, AİHM 2012). Nitekim Mahkeme, insan hakları alanında “Avrupa kamu düzeninin, anayasal aracı olarak” Sözleşme’nin rolünün altını çizmiştir (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda* [BD], no. 45036/98, § 156, AİHM 2005-VI ve daha yakın bir tarihte verilen *N.D. ve N.T./İspanya* [BD], no. 8675/15 et 8697/15, § 110, 13 Şubat 2020).

Sözleşme’ye Ek 15 No.lu Protokol vesilesiyle, yakın zamanda Sözleşme’nin önsözünde ikincilik ilkesine yer verilmiştir. Bu ilke uyarınca, “İnsan haklarının korunması sorumluluğu Taraf Devletler ve Mahkeme arasında paylaşılır” ve ulusal makamlar ve mahkemeler iç hukuku, Sözleşme ve Protokollerinde tanımlanan hak ve özgürlükleri tam olarak tanıyacak şekilde yorumlamalı ve uygulamalıdır (*Grzeđa/Polonya* [BD], § 324).

Bu rehber, Sözleşme veya Ek Protokollerinin anılan her maddesi için, anahtar kelime referanslarını içermektedir. Her davada incelenen hukuki konular, (genel olarak) Sözleşme ve Protokollerinin metininden doğrudan çıkarılan terimleri içeren bir lügatçadan gelen *bir anahtar kelimeler listesiyle* özetlenmiştir.

Mahkeme içtihatlarına ilişkin *veri tabanı HUDOC*, anahtar kelimelerle arama yapma imkânı sunar. Anahtar kelimelerle arama yapılabilmesi, benzer bir hukuki içeriğe sahip olan belge gruplarını da bulmanıza imkân verir (Mahkeme tarafından her davada ileri sürülen gerekçe ve varılan sonuçlar, anahtar kelimelerle özetlenir). Her dava için önerilen anahtar kelimeler, belgenin sayfasında mevcuttur. Gerekli açıklamaların hepsini, *HUDOC kullanım klavuzunda* bulabilirsiniz.

*Anılan içtihat, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ve Komisyonunun iki resmi dilinden birinde ve/veya her ikisinde de (Fransızca ve İngilizce) olabilir. Davanın isminden sonra belirli bir ibare kullanılmadığı sürece, Mahkemenin Dairelerinden biri tarafından esasa ilişkin olarak verilen bir karara atıf yapılmaktadır. Kararlarda kullanılan “(k.k.)” ibaresi, Mahkemenin kabul edilebilirlik hakkında verdiği bir karara ve “[BD]” ibaresi ise Büyük Daire tarafından incelenen bir davaya atıfta bulunmaktadır.

Giriş

1. 22 Kasım 1984 tarihinde kabul edilen İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol, 1 Kasım 1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹

2. Bu Protokol, daha önce Sözleşme veya Sözleşme'nin önceki Protokolleri tarafından sağlanmayan belirli hakları güvence altına almaktadır: Yabancıların sınır dışı edilmelerine ilişkin usul güvenceleri hakkı (Madde 1), cezai konularda temyiz hakkı (Madde 2), haksız mahkûmiyet halinde tazminat (Madde 3), aynı suçtan iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama hakkı ("ne bis in idem") (Madde 4) ve son olarak eşler arasında eşitlik (Madde 5).

3. 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi aşağıda belirtildiği gibidemir;

Madde 1 – Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine İlişkin Usul Güvenceleri

1. Bir devletin ülkesinde kanuni olarak mukim bulunan bir yabancı, kanuna uygun olarak alınan bir kararın uygulanması için gerekli olmadığı sürece buradan sınır dışı edilemez ve bu durumdaki kişinin;
 - a. Sınır dışı edilmesine karşı gerekçeleri sunmasına, Durumunun
 - b. Yeniden incelenmesine ve
 - c. Bu amaçlarla, yetkili bir makam veya bu makam tarafından tayin edilen kişi veya kişiler huzurunda temsil edilmesine izin verilir.
2. Bir yabancıların sınır dışı edilmesi, kamu düzeni çıkarları açısından gerekiyorsa veya ulusal güvenlik nedenlerinden kaynaklanıyorsa, söz konusu yabancı, bu maddenin 1. fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerindeki haklarını kullanmadan önce sınır dışı edilebilir.

4. 7 No.lu Protokol'ün ilk maddesi iki paragrafa ayrılmıştır (*Nolan ve K./Rusya*, 2009, § 114).

5. 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin 1. paragrafında yer alan ilk güvence, ilgili yabancıların, "kanuna uygun olarak alınan bir kararın uygulanması için gerekli olmadığı sürece" sınır dışı edilemeyeceğini belirtmektedir.

6. Birinci paragraf, kanuni olarak mukim bulunan yabancıların bireysel olarak sınır dışı edilmesine ilişkin yargılamalarda 7 No.lu Protokol'e Taraf Devletler tarafından güvence altına alınması gereken usuli güvenceleri sıralamaktadır:

- a. Sınır dışı edilmesine karşı gerekçeleri sunmasına,
- b. Durumunun yeniden incelenmesine,
- c. Bu amaçlarla, yetkili bir makam veya bu makam tarafından tayin edilen kişi veya kişiler huzurunda temsil edilmesine izin verilir.

7. İkinci paragraf, bir yabancıların, 1 (a), (b) ve (c) bentleri kapsamındaki hakları kullanmadan önce sınır dışı edilebileceği durumları sıralamaktadır:

- Kamu düzeni yararı açısından
- Ulusal güvenlik nedenleri.

¹ Protokol, Avrupa Konseyi'ne üye 44 Devlet tarafından onaylanmıştır.

8. Başlangıçta belirtilmelidir ki, “köklü bir uluslararası hukuk meselesi olarak ve antlaşma yükümlülüklerine tabi olarak, Devletler, yabancıların girişini, ikametini ve sınır dışı edilmesini kontrol etme hakkına sahiptir. Sözleşme, bir yabancıнын belirli bir ülkeye girme veya orada ikamet etme hakkını garanti etmemektedir.” (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, § 114; *İlias ve Ahmed/Macaristan* [BD], 2019, § 125 ve *De Souza Ribeiro/Fransa* [BD], 2012, § 77).

9. 7 No.lu Protokole ilişkin Açıklayıcı Raporu göre Devletler, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesini kabul ederken, sınır dışı edilme hallerinde “asgari” usul güvencelerini kabul etmişlerdir (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, § 117). Bu madde, diğer uluslararası mekanizmaların koruma sağlamadığı durumlarda, korumanın sağlanmasına ve bu korumanın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde öngörülen denetim sistemi kapsamına alınmasına olanak vermiştir (Bk. Açıklayıcı Raporun 7. maddesi).

10. *Maaouia/Fransa* [BD], 2000, §§ 36-40 davasında, Mahkeme, yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin yargılamalar için özel güvenceler içeren 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesini benimseyerek, “Devletlerin bu tür yargılamaları Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası (adil yargılanma hakkı²) kapsamına dâhil etmeme niyetlerini açıkça ortaya koyduklarına” karar vermiştir. Böylece, yabancıların ülkeye girişine, ikametine ve sınır dışı edilmesine ilişkin kararların, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası bağlamında, başvurunun medeni haklarına veya yükümlülüklerine veya kendisine karşı suç isnadının belirlenmesine ilişkin olmadığını teyit etmiştir.

11. Ancak Mahkeme, sınır dışı etme durumunda, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinde öngörülen özel güvencelerin, 13. maddeyle bağlantılı olarak Sözleşme'nin 3. ve 8. maddelerinde sağlanan korumayı tamamladığını vurgulamıştır (*Lupsa/Romanya*, 2006, § 51; *Baltaji/Bulgaristan*, 2011, § 54). Sözleşme kapsamındaki diğer usuli haklarla ilişkin detaylı inceleme, *Sözleşme'nin 8. Maddesi Rehberinde* ve *Göçmenlik Rehberinde* bulunabilecektir.

12. Son olarak Mahkeme, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında, insan hakları koruma mekanizması olarak Sözleşme'nin konu ve amacının, Sözleşme hükümlerinin, teorik ve yanıltıcı değil, pratik ve etkili kılacak şekilde anlaşılmasını ve uygulanmasını gerektirdiğini değerlendirmiştir (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* BD, 2020, § 122; *Takus/Yunanistan*, 2012, § 63 ve *Geleri/Romanya*, 2011, § 48). Bu, Sözleşme'nin tüm hükümlerinin ve bunlara ilişkin Protokollerin yorumlanmasındaki genel ilkedir (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, § 122).

² Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının kapsamı için, Mahkemenin web sitesinde bulunan 6. madde rehberlerine (*Ceza yönü* ve *Hukuk yönü*) (www.echr.coe.int – Case-law) bakınız.

I. UYGULANABİLİRLİK ŞARTLARI

Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 1. Maddesi

“1. Bir devletin ülkesinde kanuni olarak mukim bulunan bir yabancı...”

HUDOC Anahtar Kelimeler

Kanuni olarak ikamet eden (P7-1-1) - Bir yabancıların sınır dışı edilmesi (P7-1-1)

A. Kanuni Olarak Mukim Bulunan

13. 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi, yalnızca bir Taraf Devletin topraklarında “kanuni olarak mukim bulunan” yabancıların sınır dışı edilmesi bağlamında uygulanmaktadır (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, § 91; *Gürcistan/Rusya (I)* [BD], 2014, § 228 ve *Seldovic ve Sulejmanovic/İtalya* (k.k), 2002).

14. 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi yalnızca bireylere uygulanabilmektedir ve örneğin uluslararası kuruluşlar için uygulanabilirliği bulunmamaktadır (*O.I.J./Çek Cumhuriyeti* (k.k), 1999 ve *F.S.M./Çek Cumhuriyeti* (k.k), 1999).

15. “İkamet” kavramına gelince, Açıklayıcı Rapor şöyle belirtir: “Mukim kelimesi bir limana veya başka bir giriş noktasına varmış ancak henüz göçmenlik kontrolünden geçmemiş veya bölgeye yalnızca transit amacıyla veya ikamete mahsus olmayan amaçlarla sınırlı bir süre için kabul edilmiş herhangi bir yabancıyı, madde uygulamasının dışında bırakmayı amaçlamaktadır. Burada belirtilen süre, ikamet izni talebine ilişkin karar alınmasını bekleyen süreyi de kapsamaktadır.” (Bk. Açıklayıcı Rapor, madde 9).

16. Mahkeme, Açıklayıcı Raporda yer verilen mukim kavramının tanımını teyit etmiştir. (*Yildirim/Romanya* (k.k), 2007; *S.C./Romanya*, 2015, § 83).

17. Mahkeme, *Nolan ve K./Rusya*, 2009 davasında “ikamet” kavramının anlamını açıklamıştır. Bu davada Mahkeme ilk olarak, belirli bir Devlette “ikamet” kavramının o Devletin topraklarındaki “fiziksel mevcudiyet” ile sınırlı olmadığını, ikinci olarak da “mukim” kelimesinin, ülkeye kabul edilmeyen veya sadece ikamet harici amaçlarla ülkeye kabul edilen yabancıları kapsamayacak şekilde kullanıldığını kaydetmiştir. “İkamet” kavramının Sözleşme'nin 8. maddesi uyarınca geliştirilen özerk “mesken” kavramına benzediğini, her iki kavramın da fiziksel mevcudiyet şartıyla sınırlı olmadığını, ancak belirli bir yerle yeterli ve devamlı bağın varlığına bağlı olduğunu eklemiştir³. Bu nedenle, ikamet amaçlı kabul edilen ve belirli bir Devlette ikamet kaydı oluşturulan bir yabancıların, her yurt dışı seyahatine çıktığında “mukim” sıfatının sonlanmayacağı anlaşılmaktadır. (*ibidem* § 110).

18. “Kanuni olarak” ikamet etmenin anlamı ile ilgili olarak, Açıklayıcı Rapor, “kanuni” kelimesinin Devletin iç hukukuna atıfta bulunduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, bir kişinin ülkedeki varlığının “kanuni” olarak kabul edilmesi için yerine getirilmesi gereken koşullar iç hukuk

³ Mesken” kavramı için bk. *Prokopovitch/Rusya*, no. 58255/00, § 36, AİHM 2004-XI (alıntılar): “Mahkeme kendi ve komisyonun içtihatları uyarınca, 8. madde anlamında “mesken” kavramının yasal olarak kullanılan veya yasal olarak bina edilenlerle sınırlı olmadığını hatırlatmaktadır “Mesken”, iç hukuka göre sınıflandırmaya bağlı olmayan özerk bir kavramdır. Belirli bir yerleşim yerinin, 8. maddenin 1. fıkrasının korumasına konu olacak bir “mesken” teşkil edip etmediği, somut koşullara, yani belirli bir yerle yeterli ve devamlı bağlantıların varlığına bağlı olacaktır (sayılan belgelere bakınız: Buckley/Birleşik Krallık 25 Eylül 1996 tarihli karar, Hüküm ve Karar Raporları 1996-IV, §§ 52-54, ve 11 Ocak 1995 tarihli Komisyon Raporu § 63; Gillow/Birleşik Krallık, 24 Kasım 1986 tarihli Karar A Serisi, no. 109, § 46; Wiggins/Birleşik Krallık, no. 7456/76, 8 Şubat 1978 tarihli Komisyon kararı, Kararlar ve Raporlar (KR) 13, s. 40.).

tarafından belirlenmektedir. Bu hüküm sadece kanuni olarak giriş yapan yabancılar için değil, aynı zamanda hukuka aykırı olarak giriş yapan ve daha sonra durumları hukuka uygun hale getirilen yabancılar da uygulanmaktadır. Ancak, kabulü ve kalışı belirli koşullara, örneğin belirli bir süreye tabi olan ve artık bu koşullara uymayan bir yabancı, hâlâ “kanuni olarak” bulunan kişi olarak kabul edilememektedir (Bk. Açıklayıcı Rapor, madde 9).

19. Mahkeme içtihadında “ikametın yasal olabilmesi için ilgili Devletin iç hukukuna uygun olması gerektiğini” tespit etmiştir (*Yıldırım/Romanya* (k.k), 2007; Ayrıca bk. *Sultani/Fransa*, 2007, § 88 ve *Bolat/Rusya*, 2006, § 76). Bu nedenle, bir kişinin ülkedeki varlığının “kanuni” olarak kabul edilmesi için yerine getirilmesi gereken koşullar iç hukuk ile belirlenecektir (*Sharma/Letonya*, 2016, § 73).

20. Mahkeme, bir yabancıнын geçerli ikamet izni olmadan (*Sejdovic ve Sulejmanovic/İtalya* (k.k), 2002, *Sulejmanovic ve Sultanovic/İtalya* (k.k), 2002) veya siyasi sığınma başvurusu nihai olarak reddedildikten sonra (*S.T./Fransa*, 20649/92 numaralı Komisyon Kararı, 8 Şubat 1993) veya geçici vizenin sona ermesinden sonra, oturma izni veya mülteci statüsü elde etmek için yapılan yargılamalar sonuçlanana kadar (*Voulofitch ve Oulianova/İsveç*, Komisyon Kararı 1993) veya bir sığınma başvurusunun incelenmesini beklerken (*S.C./Romanya*, 2015, § 84-85 ve *N.M./Romanya*, 2015, § 104-105) bir Devletin topraklarında kalışının, kanuni olarak mukim sıfatı bulunmadığı görüşündedir. Aynı durum, belirli bir tarihe kadar geçerli bir oturma iznine sahip olan ancak geçerlilik süresi dolduktan sonra uzatmak için hiçbir şey yapmayan (*Yıldırım / Romanya* (k.k), 2007) ve ikamet izni iptal edilen ve bir giriş yasağına rağmen yasa dışı olarak ülkeye yeniden giren bir yabancı için de geçerlidir (*Karimi/Romanya* (k.k), 2020, § 57).

21. Dahası ve genel olarak, hiç ikamet izni almamış bir yabancı, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesine dayanamayacaktır (*A.M. ve diğerleri/İsveç* (k.k), 2009). Son olarak, sahte bir vize ile bir ülkeye kanuna aykırı olarak giren bir yabancı, kanuni olarak mukim bulunan bir kimse olarak değerlendirilemeyecektir (*T.A./İsveç*, Komisyon kararı, 1994).

22. Bununla birlikte, bir yabancı, sınır dışı edildiği sırada geçerli bir oturma iznine sahipse (*Nowak/Ukrayna*, 2011, § 80) veya iç hukuka göre bir sığınmacı olarak, davalı Devletin topraklarında ikamet etme hakkına sahipse, kanuni olarak mukim bulunan yabancı olarak değerlendirilmektedir (*Ahmed/Romanya*, 2010, § 46). Yetkili ulusal makamın, başvuruğunun oturma iznini iptal etmiş olması, sınır dışı etme esnasında ilgili kararın uygulanmasının, hukuka uygunluğunun bir mahkeme tarafından incelenene kadar durdurulması, yabancıнын artık “kanuni olarak mukim” olmadığı anlamına gelmeyecektir (*Bolat/Rusya*, 2006, § 78).

23. Kural olarak, kanuni ikamet koşulu karşılanmıyorsa, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi uygulanamayacak ve Mahkeme, başvuruyu Sözleşme'nin 35 § 3 maddesi uyarınca konu bakımından (*ratione materiae*) Sözleşme hükümleriyle bağdaşmazlık nedeniyle kabul edilemez bulacaktır (*Sulejmanovic ve Sultanovic/İtalya* (k.k), 2002; *Yıldırım/Romanya* (k.k), 2007; *S.C./Romanya*, 2015, § 86).

B. Sınır Dışı

24. Mahkemenin sürekli tekrarladığı gibi, Yüksek Sözleşmeci Taraflar, kendi topraklarında bulunan bir yabancıyı sınır dışı edip etmemeye karar verme konusunda takdir yetkisine sahiptir ancak bu yetkinin, ilgili kişinin Sözleşme kapsamındaki haklarını ihlal etmeyecek şekilde kullanılması gerekmektedir (*Bolat/Rusya*, 2006, § 81 ve *Nowak/Ukrayna*, 2011, § 81).

25. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, “sınır dışı” kavramının “iç hukukta yer alan herhangi bir tanımdan bağımsız olan özerk bir kavram” olduğunu ve “iade” haricinde, yabancıнын kanuni olarak mukim olduğu ülkeden ayrılmasını zorunlu kılan herhangi bir uygulamanın, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi uyarınca “sınır dışı etme” teşkil ettiğini vurgulamaktadır (*Bolat/Rusya*, 2006, § 79; *Nolan*

ve K./Rusya, 2009, § 112; ayrıca bakınız, Açıklayıcı Rapor, madde 10).

26. Bu nedenle, Mahkeme, bir başvuruçunun meskeninden çıkarılması ve başka bir ülkeye giden bir uçağa bindirilmesini de sınır dışı etme olarak nitelendirmiştir (*Bolat/Rusya*, 2006, § 79). Benzer şekilde, başvuruçunun bir sonraki yurt dışı seyahatinin ardından davalı ülkeye geri dönmesini engelleyen ve dolayısıyla daimî olarak ayrılması sonucunu ortaya çıkaran bir kararı, sınır dışı etme olarak kabul edilmiştir (*Nolan ve K./Rusya*, 2009, § 112).

27. Bununla birlikte, 2007 tarihli *Yildirim/Romanya* (k.k) davasında Mahkeme, başvuruçunun Romanya'da ikamet etmediğine dolayısıyla sınır dışı edilmek yerine ülkeye giriş hakkının reddedildiğine dikkat çekmiştir. 2003 tarihli *Davies ve diğerleri/Romanya* (k.k) davasında Mahkeme, ilk başvuruçunun sınır dışı etme işlemine konu edilmediğini fakat kamu düzeni gereği sadece giriş ve kalma izninin geri çekilmiş olduğu görüşündedir. Mahkeme sınır dışı edilmediğini belirttikten sonra, yapılan başvuruyu 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ile konu bakımından (*ratione materiae*) kabul edilemez bulmuştur.

28. 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi henüz tatbik edilmemiş bir sınır dışı kararına karşı uygulanabilecek midir? Mahkeme bu soruyu 2018 tarihli *Ljatifli/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti* (§§ 21-23) davasına ilişkin verdiği kararıyla yanıtlamıştır. Başvuru, davalı Devlette sekiz yaşından beri ikamet eden, 2014 yılına kadar yenilenmiş bir oturma izni olan ve bu noktada İçişleri Bakanlığı tarafından sığınma hakkı sonlandırılan bir Sırp vatandaşı tarafından yapılmıştır. Başvuru hakkında verilen "sınır dışı" kararının nedeni kişinin ulusal güvenlik açısından bir risk teşkil etmesi olarak belirtilmiştir. Başvuru, 1 Nisan 2016 tarihinde Mahkeme'ye, Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti'nden ayrılmasına yönelik yargılamanın asgari usuli güvenceler çerçevesinde yapılmadığını iddia ederek başvuruda bulunmuştur. Başvuru özellikle aleyhindeki delilleri görmediğini ve itiraz edemediğini ifade etmiştir. Mahkeme, davayı 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında incelemeye karar vermiştir⁴.

29. Sınır dışı edilmemiş olmasına rağmen 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin uygulanabilir olup olmadığına ilişkin sorunun cevabına ilişkin olarak, Mahkeme başvuruya konu kararın uygulamaya yönelik sonuçlarını ele almıştır: Karar, davalı Devlette kanuni olarak ikamet etmesini sağlayan yasal dayanağı ortadan kaldırıcı etkiyi haizdir ve davalı Devleti belirli bir süre içerisinde terk etmesi gerektiğini öngören bir talimat içermektedir (*ibidem*, § 22). Mahkeme ayrıca başka bir kararında (aksi yönde *Saeed/Danimarka* (k.k), 2014, § 7), "sınır dışı" kararının iptal edilmediğini veya başka bir şekilde geçersiz kılınmadığını ve yerel makamların, kararın uygulanmasını askıya almadıklarını veya başvurana davalı Devlet sınırları içinde kalma izni vermediklerini kaydetmiştir. Ek olarak, bu kararın uygulanmasının başka herhangi bir resmi şarta tabi olmadığı için, başvuru herhangi bir zamanda sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya kalmıştır. Başvuruçuya, davalı Devletten ayrılması ve geri dönmesi için bir defaya mahsus izin verilmiş olması ve bu kararın uygulanmamış olması, Mahkemenin kendisini davalı Devleti terk etmeye zorlayan kararın artık yürürlükte olmadığı veya sınır dışı edilmesine yol açamayacağı sonucuna varması için yeterli olmamıştır. Buna ek olarak kararda, başvuruçunun davalı Devlette kalışının, yalnızca ulusal makamların takdirine bağlı olarak müsamaha gösterildiği ve bu kalışın herhangi bir kanuni gerekçeye dayanmadığı dikkate alınmıştır (*Ljatifli/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti*, 2018, § 22).

30. Mahkeme, bu tür durumlarda İçişleri Bakanlığının başvuruçunun, davalı Devleti terk etmesine yönelik verdiği kararın, Sözleşme'nin 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında başvuruçuya karşı alınan bir sınır dışı uygulaması olarak görülmesi gerektiğine kanaat getirmiştir.

⁴ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, davaya konu olayların hukuken vasıflandırılmasında yetkilidir. (bk. *Radomilja ve Diğerleri/Hırvatistan* [BD], no. 37685/10, § 126, 20 Mart 2018; *Söderman/İsveç* [BD], no. 5786/08, § 57, AiHM 2013 ve *Moretti ve Benedetti/İtalya*, no. 16318/07, § 27, 27 Nisan 2010).

II.Önemli Teminat: “Kanuna Uygun Olarak Alınan Bir Karar Uygulanması” Halinde Sınır Dışı Etme

7 No.lu Protokol'ün 1 § 1 Maddesi

“Bir devletin ülkesinde kanuni olarak mukim bulunan bir yabancı, kanuna uygun olarak alınan bir kararın uygulanması için gerekli olmadığı sürece buradan sınır dışı edilemez (...)”

HUDOC Anahtar Kelimeler:

Kanunauygun olarak (P7-1-1) – Erişilebilirlik (P7-1-1) – Öngörülebilirlik (P7-1-1) – Kötüye kullanmaya/ İstismara karşı koruma (P7-1-1)

A. Genel İlkeler

31. 7 No.lu Protokol'ün 1 § 1 maddesinde yer alan ilk temel güvence, bir yabancının “kanuna uygun olarak alınan bir kararın uygulanması için gerekli olmadığı sürece” sınır dışı edilemeyeceğini belirtmektedir (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, § 118). Bunosyon, Sözleşme ve Protokolleri boyunca benzer anlamda kullanılmıştır (*ibidem*).

32. Burada “kanun” terimiyle ilgili Devletin iç hukukuna atıfta bulunmaktadır. “Bu nedenle karar, yetkili makam tarafından maddi hukuk hükümlerine ve ilgili usul kurallarına uygun olarak alınmalıdır” (*Bolat/Rusya*, 2006, § 81).

33. Bununla birlikte, “kanun” teriminin yalnızca iç hukukta yasal bir dayanağın varlığıyla değil, aynı zamanda söz konusu hukukun niteliği ile de ilgili olduğu açıklanmıştır: Erişilebilir ve öngörülebilir olmalı ve ayrıca idarenin Sözleşme'den doğan bu hakka keyfi müdahalesine karşı da bir koruma tedbiri sağlamalıdır (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, § 118; *Baltaji/Bulgaristan*, 2011, § 55; *Ahmed/Romanya*, 2010, § 52; *Kaya/Romanya*, 2006, § 55; *Lupsa/Romanya*, 2006, § 55). Bu (ilkeler), hem usul haklarını ortaya koyan Sözleşme hükümleri için hem de 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi için geçerlidir. Çünkü Sözleşme'nin Giriş bölümünde açıkça belirtilen hukukun üstünlüğünün Sözleşme'nin tümünün özünde içkin olduğu yerleşik bir içtihatır. (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, § 118). Bu, hukuka uygun olarak verilen bir karar uyarınca sınır dışı etme prosedürü uygulanabilse bile eğer yasa, Sözleşme gerekliliklerine uymuyorsa, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edilmiş olacağı anlamına gelecektir.

34. Bu kuralın istisnası olamaz (*Sharma/Letonya*, 2016, § 80 ve *Bolat/Rusya*, 2006, § 81).

35. Ulusal güvenlik gerekçesiyle sınır dışı etme bağlamında, bu alanın özgüllüğü ve ulusal güvenliğe yönelik tehditlerin karakter açısından farklılık gösterebileceği ve önceden tanımlanmasının öngörülemez veya zor olabileceği gerçeğinin göz önüne alındığı belirtilmelidir (bk. *mutatis mutandis*, *C.G. ve diğerleri/Bulgaristan*, 2008, § 40). Öngörülebilirlik şartı, Devletleri, bir bireyi ulusal güvenlik nedeniyle sınır dışı etme kararına yol açabilecek tüm halleri ayrıntılı olarak listeleyen yasal hükümleri yürürlüğe koymaya zorlayacak kadar ileri gitmemektedir (*Ljatići/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, 2018, § 35).

B. Örnekler

36. 2006 tarihli *Bolat/Rusya* davasında, Mahkeme, başvurucunun sınır dışı edilmesini emreden hiçbir mahkeme kararı olmaması nedeniyle, “kanuna uygun” bir karar bulunmadığına hükmetmiştir; zira iç hukuk, yabancı uyruklu bir kişinin sınır dışı edilmesi için böyle bir karar alınmasını gerektirmektedir.

37. 2020 tarihli *Sheveli ve Shengelaya/Azərbaycan* davasında Mahkeme, hükümetin bir kişinin

sınır dışı edilmesine cevaz veren herhangi bir iç hukuk düzenlemesine atıf yapmaması sebebiyle kanuni bir dayanağın bulunmadığına karar vermiştir (§§ 45-46).

38. 2016 tarihli [Sharma/Letonya](#) davasında, bir Hint vatandaşının Letonya'dan sınır dışı edilmesine ilişkin ikame edilen davada, iç hukuka göre bir idari işlem normalde muhatabına tebliğ edildiğinde hüküm ifade etmekteyse de, idari bir işlemin acil olarak uygulanmasına ilişkin koşullar özel bir kanun hükmünde (*lex specialis*) ya da itiraza konu kararda belirtilmemişse, hiyerarşik olarak üst merciine itirazda bulunmak, (sınır dışı edilmeye ilişkin) uygulamayı askıya alacaktır. Bu davada, başvuruyla ilgili ilk sınır dışı etme kararı 13 Haziran 2005 tarihinde tatbik edilmiş ve başvurucuya tebliğ edildiği gün yürürlüğe girmiştir. Ertesi gün, başvuru üst mercie itiraz etmiş, dolayısıyla kural olarak ilk sınır dışı etme kararının icrası, itiraz sonucunda varılan kararın kesinleştiği tarihe kadar askıya alınmıştır. Başvurucunun davasında, yerel makamlar, itiraz başvurusu sırasında sınır dışı edilmesinin acil olarak uygulanmasını haklı gösteren herhangi bir gerekçe ileri sürmemişlerdir. Başvurucunun itirazına 11 Temmuz 2005 tarihinde karar verilmiş ve kararda belirtildiği gibi, başvuru bildirimde bulunulması üzerine yürürlüğe girmiştir. Karar, 12 Temmuz 2005 tarihinde sınır dışı edilmeden önce başvurucuya tebliğ edilmemiştir. Dolayısıyla, sınır dışı etme, henüz kesinleşmemiş bir karara dayandırılmış ve dolayısıyla iç hukukta belirtilen usule riayet edilmemiştir.

39. 2010 tarihli [Ahmed/Romanya](#) davasında (§ 53-55) Mahkeme, Romanya iç hukukunun, yetkili makamların keyfi eylemlerine karşı yeterli asgari güvenceler sağlamadığını ve öngörülebilirlik koşulunu karşılamadığını tespit etmiştir. Öyle ki idare, başvuru sahiplerine suçlandıkları eylemlere ilişkin en ufak bir bildirimde bulunmamış ve savcılık, aleyhlerine verilen kararları başvuru sahiplerine zamanında tebliğ etmemiştir (ayrıca bk. [Kaya/Romanya](#), 2006, § 57 ve [Lupsa/Romanya](#), 2006, § 57).

40. 2008 tarihli [C.G. ve diğerleri/Bulgaristan](#) davasında (§ 73) Mahkeme, birinci başvuru sahibinin sınır dışı edilmesinin Sözleşme'nin 8. maddesinin 2. fıkrası bağlamında "kanuna uygun olarak" kararlaştırılmadığını belirttikten sonra ve bu ifadenin, Sözleşme'de ve Protokollerde⁵ kullanıldığı her yerde aynı anlamı taşıdığını, sınır dışı etmenin 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamındaki "kanuna uygunluk" koşulunu karşılamadığına hükmetmiştir (bu konuda ayrıca bk. [Lupsa/Romanya](#), 2006, § 57, [Baltaji/Bulgaristan](#), 2011, § 56, [Geleri/Romanya](#), 2011, § 45).

41. Bazı davalarda Mahkeme, sadece iç hukukun niteliğini değil, aynı zamanda 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin 1. fıkrasında listelenen güvencelerle uyumunu da inceleme altına almıştır (bk. Örneğin, [Lupsa/Romanya](#), 2006, §§ 58-60, [C.G. ve diğerleri/Bulgaristan](#), 2008, § 74, [Geleri/Romanya](#), 2011, §§ 46-47).

42. [Corley ve diğerleri/Rusya](#), 2021, §§ 53-64, davası esasen başvuruların yasal usul haklarını kullanmadan Rusya'dan ayrılmaya zorlanmalarıyla ilgilidir. Mahkeme, ulusal makamların kasıtlı olarak, başvuruların sınır dışı edilmeden önce yasal usul haklarını kullanmaları için gerçekçi bir fırsattan mahrum bırakıldıkları bir durum yarattığını tespit etmiştir. Mahkeme, davanın yetkililer tarafından alışılmadık derecede hızlı bir şekilde incelenmesini ve başvurulardan birinin serbest bırakılması karşılığında temyiz hakkından hukuka aykırı bir şekilde feragat etmeye zorlanmış olmasını özellikle dikkate almıştır (*ibidem*. § 63).

⁵ Mahkeme, "kanunla öngörülen" ve "kanuna uygun olarak" ifadelerinin benzer bir anlama sahip olduğunu düşünmektedir (bk. [Malone/Birleşik Krallık](#), 2 Ağustos 1984, § 66, Seri A no. 82; ayrıca bk. [Mihalache/Romanya](#) [BD], no. 54012/10, § 112, 8 Temmuz 2019).

III. USULE İLİŞKİN GÜVENCELER

7 No.lu Protokol'ün 1. Maddesinin 1. Fıkrası

“1. Bir yabancının (...)

Sınır dışı edilmesine karşı gerekçeler sunmasına,

Durumunun yeniden incelenmesine ve

Makam tarafından tayin edilen kişi veya kişiler huzurunda temsil edilmesine izin verilir.”

HUDOC Anahtar Kelimeler:

Sınır dışı etmeye itiraz (P7-1-1) Sınır dışı etme kararının gözden geçirilmesi (P7-1-1) Yetkili makam (P7-1-1) Temsil edilmek (P7-1-1)

43. Kanuna uygunluk koşuluna ek olarak, 7 No.lu Protokol'ün 1 § 1 maddesi, belirli usuli güvenceler öngörmektedir. İlgili yabancı şunları yapabilmelidir:

- Sınır dışı edilmesine karşı gerekçeler sunma,
- Durumunun yeniden incelenmesi
- Bu amaçlarla, yetkili bir makam veya bu makam tarafından tayin edilen kişi veya kişiler huzurunda temsil edilmesi

44. Mahkeme, önüne gelen davalarda bu güvencelerin sağlanıp sağlanmadığını tespit etmek için, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin birinci paragrafında yer alan güvencelerden birini veya diğerini her zaman özel olarak belirtmeden veya bunlara ilişkin genel bir değerlendirme yapmadan, farklı olgusal koşulları dikkate almıştır. Bununla birlikte, Mahkemenin içtihadından, bu hakların kapsamını değerlendirmeyi mümkün kılan bazı unsurlar ortaya çıkmaktadır.

A. Sınır Dışı Edilmesine Karşı Gerekçe Sunma

1. Güvence Altına Alınan Hakların İçeriği ve Kapsamı

45. Mahkeme sık sık 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin 1. fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde sıralanan usuli güvenceleri bir arada incelemiştir.

46. Usuli güvenceler kapsamında (a) bendinde yer alan –“sınır dışı edilmesine karşı gerekçeler sunma” – şeklinde öngörülen güvenceye ilişkin olarak *Lupsa/Romanya*, 2006 ve *Kaya/Romanya*, 2006 davalarında, Mahkeme, yetkili makamların, başvuruculara şüphelendikleri suçla ilgili hiçbir bilgi sunmamış olduğunu ve savcılığın kendisine karşı çıkarılan emirleri temyiz mahkemesindeki tek duruşma gününe kadar bildirmemiş olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca, temyiz mahkemesi, tüm erteleme taleplerini reddetmiş, böylece başvurucuların avukatlarının kararı incelemesini ve adli inceleme başvurusunu desteklemek için kanıt sunmasını engellemiştir (*Lupsa/Romanya*, 2006, § 59 ve *Kaya/Romanya*, 2006, § 59). Son olarak Mahkeme, bu tür davalarda, Sözleşme'nin veya protokollerinin herhangi bir hükmünün, teorik ve yanıltıcı olmaktan ziyade, hakları güvence altına alacak pratik ve etkili bir şekilde yorumlanması gerektiğini yinelemekte ve ilgili temyiz mahkemesini başvurucuların, sınır dışı edilmelerine karşı mevcut gerekçeler ışığında davalarının gereğince incelenmesini sağlayamadıkları kanaatinde olmuştur (*Lupsa/Romanya*, 2006, § 60, *Kaya/Romanya*, 2006, § 60 ve *Geleri/Romanya*, 2011, § 48).

47. Mahkeme, idare mahkemeleri gibi yetkili makamların, bir yabancıların sınır dışı edilmesine karşı yapılan temyiz başvurusunun esasını incelemeyi reddetmesi halinde, yabancıların "sınır dışı edilmesine karşı gerekçeler sunma olanağından yoksun bırakılacağı ve davasının idare mahkemelerinde incelenmesi" hakkında yoksun bırakılacağına işaret etmiştir. (*Baltaji/Bulgaristan*, 2011, § 57). Mahkeme ayrıca daha yüksek bir mercie yapılan mevcut itirazın, özellikle yargılama sırasında başvurucuya hiçbir zaman gerçek ve eksiksiz gerekçelere erişim sağlanmaması ve itirazı değerlendiren mercinin, itiraz konusu kararı veren makam içerisinde, kurumsal olarak en üst makam olan Bakan olmasının, itirazın bağımsız ve tarafsız bir organ tarafından değerlendirilmemesi nedeniyle, etkili bir iç hukuk yolu olarak kabul edilemeyeceğine dikkat çekmiştir. Aynı nedenlerle, Mahkeme, itirazın tamamen usuli olduğu ve başvurucunun, sınır dışı edilmesine karşı gerekçeler ışığında davasını etkin bir şekilde incelemesini sağlamadığı görüşündedir (*ibidem*, § 58).

48. Dolayısıyla, Mahkeme önceki içtihatları doğrultusunda, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi uyarınca, ilgili yabancıların kendisine yöneltilen suçlamalardan haberdar edilme hakkına sahip olduğuna karar vermekte (*Lupsa/Romanya*, 2006 , § 59) ve sınır dışı edilmelerinin nedenleri hakkında başvuruculara herhangi bir bilgi verilmemesini her zaman kınamaya değer bulmuştur (*Lupsa/Romanya*, 2006, §§ 40 ve 56; *Kaushal ve diğerleri/Bulgaristan*, 2010, §§ 30 ve 48; *Baltaji/Bulgaristan*, 2011, § 58 ve *Ljatifi/ Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, 2018, §§ 36- 39).

49. Mahkeme, *Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD] davasında, ulusal güvenlik gerekçesiyle sınır dışı edilen yabancıların, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi uyarınca, sınır dışı etme kararının dayandığı gerçek nedenleri hakkında bilgilendirilme hakkı ile dosyadaki belgelere erişim hakkına dayanıp dayanamayacaklarını incelemiştir. Mahkeme, söz konusu haklardan 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinde açıkça bahsedilmediğini belirtmekle birlikte etkililik ilkesini dikkate alarak, önceki içtihatlarıyla ilişkili bazı açıklamalar yapmıştır. Böylece Mahkeme, "ulusal güvenliği tehlikeye soktuğuna dair iddialara karşı, yabancıların esaslı bir şekilde itiraz edemeyeceğine veya yerel makamların, yabancı uyruklu şahsın ulusal güvenliğe tehdit oluşturduğuna inanmasına neden olan ilgili olgusal unsurların bilincinde olmadan, sınır dışı edilmesine karşı makul gerekçeler sunamayacağına" kanaat getirmiştir (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, § 126). Dosyadaki belgelere erişimle ilgili olarak Mahkeme, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi uyarınca, "yabancıların bilgilendirme hakkının güvence altına alınmasının, tercihen yazılı olarak ve her halükarda etkili bir savunmaya izin verildiğine, belgelerin içeriğinin sağlandığına ve gerekli olması halinde bu tür bilgilere usulüne uygun olarak gerekçelendirilmiş sınırlamalar getirme olasılığına hanel getirmeksizin, yabancıların sınır dışı edilmesine karar veren yetkili ulusal makamın dayandığı bilgiler" üzerinden gerçekleşeceğine hükmetmiştir (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, § 128).

50. Dolayısıyla, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin 1. fıkrası, ilgili yabancıların sınır dışı edilmelerinin nedenleri hakkında bilgi edinme ve sınır dışı etme işlemlerinin temelini oluşturan dosyadaki belgelere erişim hakkını güvence altına almaktaysa da bu sınırlı ölçüdedir: Bu nedenle içeriğe erişim hakkı kapsamında ilgililer tarafından ileri sürülebilecek haklar, yetkili yerel makamların, ilgililerin ulusal güvenlik için bir tehdit oluşturduklarını düşünmelerine yol açan olgusal unsurlardan haberdar edilme ve belgelerin içeriği ile yerel makamların sınır dışı kararı vermelerine dayanak teşkil eden dava dosyasındaki belge ve bilgilere erişim hakkı ile sınırlıdır (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, § 129; örneğin, Sözleşme'nin 6. maddesinin, bir suçla suçlanan bir kişinin kendisine yöneltilen suçlamalardan haberdar olma hakkını ve dosyadaki tüm belgelere erişim hakkını karşılaştırınız; bu konu hakkında detaylı bilgi için *6. Madde Rehberine* bk. (*cezai yönden*)).

2. Hakların Sınırlandırılması

51. Mahkeme, 7 No.lu Protokol'ün 1 § 1 (a) maddesi ile güvence altına alınan hakların mutlak olmadığına hükmetmiştir (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, § 130). Bununla

birlikte, söz konusu hakların herhangi bir şekilde sınırlandırılmasının, bu hükümde yer alan güvencelerin özünü zedeleyecek şekilde, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ile güvence altına alınan usuli korumayı ortadan kaldırmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Hakkın sınırlanması durumunda dahi, yabancıya sınır dışı edilmesine karşı gerekçeler sunması için etkili bir fırsat sunulmalı ve her türlü keyfiliğe karşı korunmalıdır (*ibidem*. § 133).

3. Güvence Altına Alınan Hakların Herhangi Bir Surette Sınırlanması Durumunda İncelemede İzlenecek Metodoloji

52. İlgili haklara getirilen sınırlamanın 7 No.lu Protokol'ün 1 § 1 (a) maddesi ile uyumlu olup olmadığına karar vermek için Mahkeme iki aşamalı bir test oluşturmuştur. Mahkeme ilk olarak, yabancı uyruklu şahsın usuli haklarına ilişkin sınırlamaların, somut olay bazında, yetkili bağımsız bir makam tarafından usulüne uygun olarak gerekçelendirilip gerekçelendirilmediğini tespit edecektir. Sonra, ilgili yabancı için bu sınırlamalardan kaynaklanan zorlukların dengeleyici faktörlerle yeterince telafi edilip edilmediğini inceleyecektir (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, §§ 133 ve 137).

53. Ulusal makamlar, yabancının usule ilişkin haklarına sınırlama ihtiyacını incelememiş veya yeterince incelemiş ancak gerekçelendirmemişse, bu, 7 No.lu Protokol'ün 1 § 1 (a) maddesinin ihlaline neden olmak için kendi başına yeterli olmayacaktır. Mahkeme her halükarda, herhangi bir dengeleyici önlemin uygulanıp uygulanmadığını da dikkate alacaktır (*ibidem*. § 144). Ancak sadece Mahkemenin incelemesinin yoğunluğu farklı olacaktır: Ulusal makamlar tarafından yapılan inceleme ne kadar az olursa, Mahkemenin dengeleyici faktörleri incelemesi o kadar sıkı olacaktır (*ibidem*. § 145).

54. Mahkeme ayrıca, değerlendirmesinde iki temel ilkeye göre hareket edileceği yönünde karar tesis etmiştir. Birincisi, yabancıya sağlanan bilgi ne kadar sınırlıysa, yabancı uyruklu şahsın veya yabancının usuli haklarının sınırlandırılmasını dengelemek için güvenceler o kadar önemli olacaktır; ikinci olarak, bir davanın koşullarının yabancının durumu için özellikle önemli yan etkileri ortaya çıkardığı durumlarda, dengeleyici önlemler buna göre güçlendirilmelidir (*ibidem*. § 146).

55. Mahkeme davayı somut olayın özelliklerine göre tahlil ederken, inceleme esnasında, yargılamayı bir bütün olarak dikkate alarak yapması; başka bir ifade ile yargılama boyunca mevcut olan tüm faktörleri dikkate alması gerektiğine karar vermiştir (*ibidem*., §§ 138 ve 157).

56. Mahkeme, testin ilk aşamasında, yerel makamların, ihtilaf konusu sınırlandırmayı “usulüne uygun gerekçelere” dayandırıp dayandırmadığı değerlendirilmesinde sağlanması gereken koşulları açıklamıştır: (Örneğin, *İbrahim ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], § 265 ve *Beuze/Belçika* [BD], § 142 davasında aranan “zorunlu nedenler” ve *Schatschaschwili/Almanya* [BD] davasında, aranan “muteber nedenler”, § 107). Mahkeme, ulusal güvenliğin korunması ihtiyacı gibi, usulüne uygun olan gerekçelerin, yabancının usuli haklarına sınırlamalar getirilmesine izin verebileceğini kabul etmektedir ki bu husus, esasen ulusal makamlarca değerlendirilmesi gereken bir meseledir. Mahkeme, bu nedenle, yabancının usuli haklarının sınırlandırıldığı karar verme sürecini inceleyecektir. Bu doğrultuda Mahkeme, terazide tartılması gereken kıstasları belirlemiştir (*ibidem*. §§ 139-142):

- Sınırlama getirmeyi amaçlayan yürütme organından bağımsız adli makam veya başka bir makam tarafından yapılan inceleme;
- Bu ulusal makamın yetkilerinin kapsamı ve özellikle;
 - Yetkili makamın bilgilerin gizli tutulması gerekliliğini gözden geçirme hakkı olup olmadığı ve
 - Usule ilişkin hakların kısıtlanması ihtiyacına ilişkin mezkûr davada yaptığı tespitlere

bağlı olarak incelemeyi yapan bağımsız makama verilen yetkiler.

57. Mahkeme testin ikinci aşaması olan dengeleyici faktörler ile ilgili olarak, aşağıda sayılan kıstaslar hakkında kapsamlı olmayan ve bazılarının 7 No.lu Protokol'ün 1 § 1 (b) ve (c) maddesinden esinlenildiği bir liste (*ibidem*. § 151-156) belirlemiştir.

- Hem sınır dışı etme kararının altında yatan olgusal unsurlar hem de bu kararı veren makamın dayandığı bilgi ve belgelerin içeriğine erişim açısından, yabancıya fiilen ifşa edilen bilgilerin bağlantısı; yabancının kendisine yöneltilen suçlamaların özü hakkında yargılama sırasında bilgilendirilmesi gerektiği anlaşılacak, tüm gizli delillerin incelenmesinden sonra, hangi olgusal bilgilerin ilgili yabancıya ifşa edilebileceğine karar vermenin bağımsız bir makam tarafından tayin edilmesi gerektiği hatırlatılmaktadır (*ibidem*. §§ 151-152). Suçlamalar hakkında yeterli bilgi oluşturmak için ilgili yasal hükümlerin salt sıralanmış olması, asgari düzeyde dahi yeterli bilgilendirme olarak addedilmemektedir (*ibidem*. § 168).
- Yabancılar için yargılamanın yürütülmesi ve haklarının sınırlandırılmasını telafi etmek için ulusal güvenceler hakkında bilgi sağlanması. Mahkeme, özellikle yabancının bir avukat tarafından temsil edilip edilmediği ve yerel usul kurallarının yargılamaların en azından kilit aşamalarında gerekli bilgileri yerel makamların sağlayıp sağlamadığını tespit edecektir. (*ibidem*. § 153).
- Yabancı uyrukluların temsili. Mahkeme, Protokol No. 7'nin 1. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde öngörülen garantinin ötesinde, yabancının bir avukat veya gizli belgelere erişebilen uzman bir avukat tarafından temsil edilebildiği ve bu belgelerin içeriğinden haberdar olduktan sonra müvekkiliyle iletişim kurma olanağına sahip olup olmadığı göz önünde bulundurulduğunda, bu unsurun önemli bir telafi edici faktör oluşturabileceğini belirtmiştir (*ibidem*. §§ 154-155)
- Yargılamalara bağımsız bir makamın müdahalesi⁶.

58. 2021 tarihli *Hassine/Romanya* davasında (§§ 51-54) Mahkeme, *Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD] davasında ortaya konan ilkeleri özetlemiştir. Daha sonra bu ilkeleri somut olay bakımından *Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD] davasına benzer olan davaya uygulayarak 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

B. Kendi Durumunu İnceletme

59. 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin (b) bendinde öngörülen “davasının gözden geçirilmesi” hakkının kapsamına ilişkin; Mahkemenin içtihatları, sınır dışı etme kararının (yerel mercilerce) salt usulen yapılan incelemelerin bu koşulu karşılamadığını göstermektedir. Mahkeme, *Kaushal ve diğerleri/Bulgaristan*, 2010, § 49, davasında, bu nedenle, ulusal mahkemelerin, birinci başvurucuyu sınır dışı etme kararına dayanak teşkil eden iddiaları doğrulamak veya ortadan kaldırmak için delil toplamadığına işaret etmiş ve bu durum başvurucunun, sınır dışı edilmesine karşı olası argümanlar ışığında davasının gerçekten dinlenmesini ve incelenmesini sağlayamaması sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla, yerel mahkemelerin kararları, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin (b) bendine aykırı olmuştur.

60. Mahkeme, sınır dışı etme kararının incelenmesinin tamamen usulen yapılmasını, *C.G. ve Diğerleri/Bulgaristan*, 2008, § 74 kararında kabul etmemiş; ulusal mahkemelerin, başvurucunun sınır dışı edilmesi kararına dayanak teşkil eden iddiaları doğrulamak veya ortadan kaldırmak için

⁶ Bu faktör hakkında daha fazla ayrıntı için bu Rehberin 62. paragrafına bk.

delil toplamayı reddettiklerini ve bu kararı tamamen resmi bir incelemeye tabi tuttuklarını belirtmiştir ki bu durum başvuruçunun, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendine aykırı olarak, sınır dışı edilmesine karşı gerekçeler ışığında hukuki argümanlarının hakikaten dinlenip, incelenmesi şartının yerine getirilmemesi sonucunu doğurmuştur.

61. Mahkeme, ulusal güvenliğin söz konusu olduğu *Ljatifi/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, 2018, § 35 davasında, başvuruçunun sınır dışı edilmesine yönelik kararın, kendisine veya tedbiri inceleyen yerel mahkemelere herhangi bir olgusal neden açıklanmadan, ulusal güvenlik açısından bir risk olduğu iddiasına dayandırıldığına dikkat çekmiştir. Hukukun öngörülebilirliği, belirliliği ile hukukun üstünlüğü prensiplerinin gerekliliğine dayanarak, Mahkeme, sınır dışı etme tedbirlerinin bağımsız bir makam önünde bir tür çekişmeli yargılamaya tabi olmasını ya da gerekirse gizli bilgilerin kullanımına ilişkin uygun usuli kısıtlamalar getirilmek suretiyle sınır dışı kararlarının gerekçelerini etkin bir şekilde inceleme ve ilgili kanıtları gözden geçirme yetkisine sahip bir mahkeme bulunmasını şart koşmuştur. Bağımsız makam veya Mahkeme, “ulusal güvenlik” kistasına dayanılan olaylarda, makul bir temeli olmayan veya keyfi olan durumlara müdahale edebilecek nitelikte olmalıdır.

62. Metnin bu bölümü, sınır dışı etme kararının altında yatan nedenlerin, kararın esaslarını gözden geçirme yetkisine sahip olması gereken idari veya adli bağımsız bir makam tarafından incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Bahsi geçen bağımsız makamın önünde, sınır dışı edilmeye esas teşkil eden gizli bilgileri korumak için yabancıların hakları kısıtlansa dahi, yabancı, ulusal güvenliği tehdit ettiğine dair iddialara karşı itiraz edebilmelidir. Bu doğrultuda Mahkeme, mezkûr davada, 7 No.lu Protokol'ün 1 § 1 (a) ve (b) maddelerinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

63. *Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, § 156 davasında, Mahkeme, 7 No.lu Protokol'ün 1 § 1 (a) maddesi ile güvence altına alınan hakların sınırlandırılmasını dengeleyebilecek faktörlerden birinin, yargılamalara bağımsız bir makamın müdahalesi olduğuna dikkat çekmiştir. Mahkeme, 7 No.lu Protokol'ün 1 § 1 (b) maddesinin güvence altına aldığı hakka ve bu yöndeki içtihatlarına atıfta bulunarak, önceki davalarda zaten dikkate alınmış olan yönleri pekiştirmiştir. Mahkeme, bu doğrultuda aşağıdaki hususların dikkate alınabileceğini belirtmektedir:

- (i) İdari veya adli bir veya daha fazla bağımsız makamın, sınır dışı etme kararını bizzat vermek veya kararın yasallığını ya da geçerliliğini gözden geçirmek üzere prosedüre müdahale edip etmediği. Sınır dışı etme kararının yargısal incelemesi, ilke olarak, idari incelemeden daha büyük bir telafi edici etkiye sahip olacaktır;
- (ii) Başvuru sahibinin, ulusal güvenlik için tehlike teşkil ettiği gerekçesine bağımsız makam önünde itiraz etmek için etkili bir fırsatı olup olmadığı;
- (iii) Bağımsız makamın yetkisinin kapsamı ve bu yetkinin belirli bir davada kullanılma şekli. Bu noktada Mahkeme, söz konusu makamın, gizli belgeler de dâhil olmak üzere, ulusal güvenlik konularında yetkili organ tarafından derlenen tüm dosyaya erişimi olup olmadığını; söz konusu makamın dosyadaki belgelerin gerçekliğini ve talebi veya duruma göre sınır dışı etme kararını desteklemek için sunulan gizli bilgilerin güvenilirliğini ve gerçekliğini doğrulamaya yetkili olup olmadığını dikkate alacaktır; bağımsız makam, sunulan kanıtlar ışığında gerçekleri doğrulayabilmelidir;
- (iv) Bağımsız makamın, dosyaya dayanarak, ulusal güvenlik kavramına başvurulmasının makul ve yeterli bir olgusal temelden yoksun olduğu kanaatine varması halinde, sınır dışı etme kararını iptal etme veya düzeltme yetkisine sahip olup olmadığı;
- (v) İlgili yabancıların suçlandığı eylemler üzerinde ulusal makam tarafından uygulanan incelemenin niteliği ve yoğunluğunun, ulusal makam tarafından alınan karar için verilen gerekçelerden, özet olarak bile olsa, anlaşılıp anlaşılmadığı.

C. Yetkili Makam Önünde Temsil Edilme

64. Açıklama raporuna göre, 1§ 1 maddenin (c) bendi, ilgili yabancıнын, yetkili makam önünde ya da bu yetkili makam tarafından görevlendirilmiş kişi ya da kişiler önünde davasının temsil edilme hakkını hüküm altına almaktadır. Rapor, temsilin doğasından ayrıntılı olarak bahsetmemektedir. “Yetkili makamın” idari ya da adli olabileceğini belirtmektedir (bk. [Ljatifi/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti](#), 2018, § 35). Bununla birlikte davayı gözden geçiren “yetkili makam”, sınır dışı hakkında son kararı veren makam olmak zorunda değildir. Böylece, söz konusu hüküm, (b) bendi doğrultusunda davayı gözden geçiren ve son kararı verecek idari bir makama sınır dışı tavsiyesi veren bir Mahkeme vasıtasıyla uygulanmış olacaktır (bk. Açıklayıcı Rapor, madde 13.3).

65. Mahkeme tarafından incelenen davalarda ‘yetkili makam’, ya adli ya da idaridir (yargı dışı bir makama örnek olarak bk. [Sharma/Litvanya](#), 2016 ve [Baltaji/Bulgaristan](#), 2011). Buna rağmen, kurumsal olarak davalı Devletin İçişleri Bakanlığı olan daha yüksek bir makama yapılan itirazın konusu davada Mahkeme, bu yolun, başvuruçunun hakkındaki sınır dışı işlemine dair somut gerekçeleri bilmesinin mümkün olmaması ve hakkında aleyhe kararı veren makamın, kurumsal olarak bağlı olduğu, daha yüksek makam olan Bakanlığın bağımsız ve tarafsız bir organ olarak değerlendirilememesi nedenleriyle; etkili bir iç hukuk yolu olarak değerlendirilemeyeceği yönünde karar vermiştir ([Baltaji/Bulgaristan](#), 2011, § 58).

66. [Muhammad ve Muhammad/Romanya](#) [BD], 2020, §§ 154-155 davasında Mahkeme, 7 No.lu Protokol'ün 1 § 1 (c) maddesine atıfta bulunarak, yabancı uyrukluların sınır dışı edilmelerine karar vermeye yetkili makam önünde temsil edilebilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Bu, iç hukukta yabancı uyrukluların etkili bir şekilde temsil edilme fırsatına sahip olmalarını sağlayan yasal kuralların varlığı anlamına gelmektedir. [Poklykayew/Polonya](#), 2023, §§ 75 ve 76 davasında, Mahkeme, başvuranın dosyadaki belgelere erişim hakkının kısıtlanmasını telafi edici bir unsur olarak yargılamada temsil edilme imkânını incelerken, diğerlerinin yanı sıra, ulusal makamların başvurana güvenlik iznine sahip avukatların isimlerini içeren bir liste vermemiş olmasını dikkate almıştır.

D. Örnekler

67. [Nolan ve K./Rusya](#), 2009, § 115 davasında, Mahkeme, davalı Devlet hükümetinin, başvuruçunun hakkındaki kararın neden 3 aydan fazla bir süre başvuruçuya açıklanmadığına veya neden sınır dışı işlemine karşı deliller sunmasına izin verilmediğine ve yasal temsilcisinin katılımıyla neden davasını gözden geçiremediğine dair herhangi bir açıklama yapmadığını tespit etmiştir. Bu nedenle 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinde düzenlenen usule ilişkin güvencelerden de yararlandırılmamıştır.

68. [Nowak/Ukrayna](#) davasında, 2011, § 82, Mahkeme, başvuruçunun hakkındaki sınır dışı kararının ona son gün ve anlamadığı bir dilde ve yasal temsilin engellendiği koşullarda veya sınır dışı kararına dair hiçbir gerekçe göstermeksizin tebliğ edildiğini tespit etmiştir. Bu nedenle 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ihlal edilmiştir.

69. Buna rağmen, [Mokrani/Fransa](#) davasında (k.k), 2002, Mahkeme, başvuruçunun yargılama süreci içinde, sınır dışı kararına itiraz edebildiğini ve hakkındaki sınır dışı işlemine karşı, kendisine lehe nedenler sunma imkânı tanındığını tespit ettikten sonra, başvuruçunun 7 No.lu Protokol'ün 1 § 1 (a), (b) ve (c) maddelerinde belirtilen usuli güvencelerden yararlandığına karar vermiştir.

70. Benzer bir şekilde, [Dorochenko/Estonya](#) (k.k), 2006 davasında Mahkeme, başvuruçuların davasının bir idare mahkemesi tarafından, temyiz sonrasında ise ayrıca temyiz mahkemesi ve Büyük Daire tarafından karara bağlandığını tespit etmiştir. Oturum izinlerinin uzatılmasına yönelik yetkili makamların verdiği ret kararlarına karşı, her aşamada karşı gerekçe sunmaları mümkün

olmuştur. Başvurucu, 7 No.lu Protokol'ün 1 § 1. maddesinde sağlanan tüm usule ilişkin güvencelerden yararlanmışır (bk. *Nagula/Estonya* (k.k), 2005 ve *Unlu/İsviçre* Komisyon Kararı 1996).

71. *Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020 davasında, Romanya'da kanuni olarak mukim bulunan iki Pakistan vatandaşı "istenmeyen kişi" ilan edilmiş, haklarında ülkeye 15 yıl süre ile giriş yasağı konulmuştur. Başvurucular haklarındaki özel suçlamalara ilişkin herhangi bilgilendirme olmadan ve gizli olarak addedilen dosyaya erişim imkânı tanınmadan, terör eylemi şüphelisi olarak idari bir süreci takiben sınır dışı edilmişlerdir. Yerel mahkemelere, Romanya İstihbarat Ajansı tarafından oluşturulan bu dosya için erişim imkânı sağlanmıştır. Başvurucular temyiz başvurularında, gizli belgelere erişim hakkı veren bir belgeye sahip olmayan iki avukat tarafından temsil edilmişlerdir. İç hukuk gereği, bu kanun yolu için tanınan süre sınırı da özellikle kısıtlıdır (söz konusu temyiz için tanınan süre 5 gündür).

72. Mahkeme, sınır dışı kararlarını destekleyecek maddi unsurlar ve ilgili belgelerin içeriği hususunda başvurucuların bilgi alma haklarının kayda değer bir şekilde kısıtlandığını tespit etmiştir. Bağımsız ulusal bir otorite tarafından bu kısıtlamaya gerek olup olmadığı ya araştırılmamış ya da gereğince gerekçelendirilmemiştir. Sonuç olarak Mahkeme, uygulamaya konulan dengeleyici faktörler açısından yoğun bir inceleme yapmak zorunda kalmıştır. Başvurucular, kendilerine yöneltilen suçlamaların hukuki niteliği hakkında yalnızca çok genel bilgiler almışlardır. Yargılamanın önemli aşamaları veya ilgili belgeye (vekâletnameye) sahip bir avukat aracılığıyla dosyadaki gizli belgelere erişme olasılığı hakkında kendilerine herhangi bir bilgi verilmemiştir. Sınır dışı etme kararının salt bağımsız ve üst düzey yargı makamları tarafından alınmış olması ve bu makamların Romanya kanunları uyarınca kendilerine verilen yetkileri fiilen kullandıklarının tespit edilememesi, başvurucuların usule ilişkin haklarını kullanırken maruz kaldıkları sınırlamaları dengelemek için yeterli olmamıştır. Mahkeme, yargılamayı bir bütün olarak ve bu tür konularda Devletlere tanınan takdir yetkisini göz önünde bulundurarak, bu hakların özünü korumak için yerel yargılamalarda sınırlamaların dengelenmediği sonucuna varmıştır. Buna göre, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ihlal edilmiştir.

73. *F.S./Hrvatistan* (2023, §§ 68 ve 70) davasında, başvuruların usuli haklarının ciddi şekilde kısıtlandığını belirttiikten sonra, Mahkeme, başvuranın, yetkililerin ulusal güvenlik için bir risk teşkil ettiği sonucuna varmasına neden olan türden hiçbir olgusal bilgi almamış olmasını dikkate almıştır (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD] davasının aksine). Romanya [BD], 2020, §§ 12 ve 161, burada başvurular en azından haklarındaki şüphelerin terörizmle bağlantılı olduğu konusunda bilgilendirilmişlerdi ve *Poklykayew/Polonya*, 2023, §§ 6 ve 66, burada başvuranın Polonya'da bulunmaya devam etmesinin ulusal güvenlik için bir tehdit oluşturduğunu bildiren kararda Belarus gizli servisleriyle işbirliği yaptığı vurgulanmıştı). Diğer telafi edici faktörleri incelerken Mahkeme, başvuranın sınır dışı edilmesi kararını inceleyen hakimlerin, sınır dışı kararının dayandırıldığı gizli belgelere erişim haklarını kullanmadıklarını gözlemlemiştir. Ayrıca, incelemeyi yapan mahkemelerin, başvuranın sınır dışı edilmesine karşı gerekçelerini ortaya koymasını sağlayacak mevcut usul mekanizmasını kullanmadıklarını kaydetmiş ve davayı şekilsel olarak incelemelerinin yeterli bir telafi edici faktör oluşturamayacağını düşünmüştür. Bu nedenle, başvuranın usule ilişkin haklarının, yeterli usule ilişkin faktörlerle telafi edilmeyen ciddi bir şekilde sınırlandırılması nedeniyle, 7 No.lu Protokol'ün 1 § 1 maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

E. 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesindeki usul güvenceleri ile Sözleşme'nin diğer maddeleri arasındaki ilişki

74. Doğası gereği, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi tarafından sağlanan usul güvenceleri bazen Sözleşme'nin diğer hükümlerinin içeriğiyle örtüşebilir. Başka bir deyişle, usule ilişkin güvencelerle ilgili olarak Mahkeme önüne getirilen tek ve aynı şikâyet bazen birden fazla maddeyle ilgili olabilir. Genellikle, başvuran, davayı hangi madde uyarınca Mahkemeye götürmek istediğini belirtir.

Başvuranın aynı usuli kusurdan şikâyet etmek için birden fazla maddeye başvurması halinde, Mahkeme, davanın özel koşulları ışığında en ilgili olduğunu düşündüğü madde kapsamında şikâyeti incelemeyi tercih edebilir (bk. örneğin, *Hassine/Romanya*, 2021, § 74). Bununla birlikte, dayanılan Maddelerin kapsamı farklı olduğundan, Mahkeme başvuranın iddialarını birden fazla Madde kapsamında inceleyebilir.

75. Aynı usuli güvencelerin ihlali için başvurulması en muhtemel maddeler şunlardır:

a. Sözleşme'nin 8. maddesi (özel ve/veya aile hayatına saygı hakkı) tek başına veya Sözleşme'nin 13. maddesi (etkili başvuru hakkı) ile birlikte ele alındığında.

76. Bazı davalarda, başvuranlar, ikamet ettikleri ülkeden sınır dışı edilmelerine yol açan işlemlerde usule ilişkin güvencelerin eksikliğinden şikâyet etmek için, Sözleşme'nin 8. maddesine tek başına (*Baltaji/Bulgaristan*, 2011, § 20 ve *Lupsa/Romanya*, 2006, § 19) veya Sözleşme'nin 13. maddesiyle bağlantılı olarak (*Kaushal ve Diğerleri/Bulgaristan*, 2010, §§ 18 ve 35) dayanmışlardır. Bu davalarda Mahkeme, Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamındaki şikâyeti, özel ve aile yaşamı hakkına yönelik şikâyet edilen müdahalenin nitelik gerekliliklerini karşılayan bir kanuna dayanıp dayanmadığını tespit ederek incelemiştir (*Lupsa/Romanya*, 2006, § 42 ve *Kaushal ve Diğerleri/Bulgaristan*, 2010, § 33, *Baltaji/Bulgaristan*, 2011, § 38) veya şikâyet edilen müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını tespit ederek (*Gaspar/Rusya*, 2018, § 43 ve *Liu/Rusya (no. 2)*, 2011, § 85). Mahkeme ayrıca, yerel mahkemelerin söz konusu tedbirin orantılılığına ilişkin yeterli bir inceleme yapmadıklarını tespit ederek Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir (*Kaushal ve Diğerleri/Bulgaristan*, 2010, § 41). Mahkeme daha sonra başvuranların iddialarını 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi açısından incelemiştir.

77. Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında tek başına veya 13. madde ile bağlantılı olarak benzer bir şikâyette bulunulduğunda Mahkeme tarafından kullanılan metodolojinin, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında güvence altına alınan hakların sınırlandırılmasını incelerken kullanılan farklı olduğunu belirtmek gerekir. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 8. maddesiyle ilgili olarak, başvuranlar, kabul edilemezliklerinin dayandığı gerekçeler hakkında bilgilendirilmediklerinden şikâyet ettiklerinde, Mahkeme, bu hususun, ilgili kişilerin yeterli usuli güvencelerden yararlanıp yararlanmadıklarını belirlerken dikkate aldığı birçok faktörden yalnızca biri olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, Sözleşme'nin 8. maddesi uyarınca, ulusal güvenlik konularını gündeme getiren davalar için, gizli bilgilere erişimi kısıtlama ihtiyacı ile ilgili kişinin bir tür çekişmeli süreçten yararlanmasını sağlama ihtiyacı arasında bir denge kuran bir prosedür oluşturmanın Devletlerin görevi olduğunu düşünmektedir. Bu amaca ulaşmanın birden fazla yolu olabileceğine işaret etmiştir. Bu nedenle, davanın koşullarında Sözleşme'nin 8. maddesinin gerektirdiği usuli güvencelere riayet edilmediğini tespit etmek için davalı Devlet tarafından uygulanan tüm usul sistemini incelemesi gerektiğini düşünmüştür (*S.L./Romanya* (k.k.), 2022, §§ 42-43 ve *I.R. ve G.T./Birleşik Krallık* (k.k.), 2014, §§ 59-60 ve *Saeed/Danimarka* (k.k.), 2014, § 35).

78. Mahkeme ayrıca, ulusal güvenlik gerekçesiyle yabancıların sınır dışı edilmesini içeren davalarda, Sözleşme'nin 8. maddesiyle bağlantılı olarak 13. madde anlamında etkili bir hukuk yolunun güvence altına alınmasının, en azından yetkili bağımsız inceleme makamının sınır dışı kararının gerekçeleri hakkında bilgilendirilmesini gerektirdiğini, ancak bu bilginin ilgili kişiye iletilmesini gerektirecek kadar ileri gitmediğini açıklamıştır (*I.R. ve G.T./Birleşik Krallık*, 2014, § 62). Ayrıca, inceleme makamının, yetkililerin ulusal güvenliğe yönelik bir tehdit olduğu iddiasını, bu iddianın keyfi veya makul olmadığını düşündüğü durumlarda, reddetme yetkisine sahip olması gerektiğini ve bir tür çekişmeli usul olması gerektiğini hatırlatmıştır ve son olarak, tedbirin aile hayatına saygı hakkını ihlal edip etmediğinin ve ihlal ediyorsa, ilgili kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir denge kurulup kurulmadığının incelenmesi gerektiğini belirtmiştir (*Al-*

Nashif/Bulgaristan, 2002 § 137 ve *I.R. ve G.T./Birleşik Krallık*, 2014, § 62). *Bulgaristan*, 2002, § 137 ve *I.R. ve G.T./Birleşik Krallık*, 2014, § 62).

79. *Mirzoyan/Çek Cumhuriyeti* (2024, §§ 81-85) davasında, Mahkeme farklı bir yaklaşım benimsemiştir. Bu davada, başvuran, Sözleşme'nin 8. maddesi uyarınca, uzun süreli ikamet izinlerinin uzatılması için yaptığı başvuruları reddeden idari kararların mahkemeler tarafından incelenmesinin eksik olduğundan şikâyetçi olmuştur. Başvuran, ulusal güvenliğe ve kamu düzenine tehdit oluşturduğu suçlamasının dayandırıldığı ancak avukatının kısmen erişebildiği gizli belgelere erişememesi nedeniyle usuli güvencelerin eksik olduğunu ileri sürmüştür. Başvuran ayrıca, yetkililerin aile bağlarını yeterince dikkate almadıklarından ve söz konusu menfaatleri dengelemediklerinden şikâyetçi olmuştur. Mahkeme, Sözleşme'nin 8. maddesi uyarınca, usule ilişkin güvencelerin, sınır dışı etme kararlarının hukuka uygunluğunun ayrılmaz bir parçası olduğunu hatırlatmıştır. Sözleşme'nin bütüncül yorumlanması ilkesine atıfta bulunarak, bir yabancıların ikamet iznini potansiyel olarak sınır dışı edilmesine yol açabilecek şekilde etkileyen tedbirlere ilişkin davalarda, Sözleşme'nin 8. maddesinde öngörülen usul güvencelerinin, ilgili oldukları ölçüde, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinde öngörülenler ışığında yorumlanması gerektiğine karar vermiştir (*Mirzoyan / Çek Cumhuriyeti*, 2024, § 82). Daha sonra, ulusal güvenlik meselelerinin söz konusu olduğu yargılamalar sırasında bir yabancıların hak sahibi olduğu bilgilerin kapsamına ilişkin olarak Mahkeme, Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ile güvence altına alınan haklar için belirlenen düzeyi dikkate almıştır (*ibidem* § 83; *Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, §§ 128-129). Benzer şekilde, başvuranın usule ilişkin haklarına getirilen kısıtlamaları telafi edebilecek telafi edici faktörler konusunda Mahkeme, *Muhammad ve Muhammad/Romanya* ([BD], 2020, §§ 151-156) kararında listelenenlere mutatis mutandis atıfta bulunmuştur. Son olarak, Mahkeme, çocukların söz konusu olduğu durumlarda, söz konusu menfaatlerin dengelenmesinde çocukların yüksek menfaatlerine önemli bir ağırlık verilmesi gerektiğini eklemiştir. Bu ilkeleri mevcut davaya uygulayan Mahkeme, adli işlemlerin başvuranın usuli haklarına getirilen sınırlamayı dengelemek için yeterli güvenceler sağlaması ve yetkililerin başvuranın aile bağlarını yeterince dikkate alması ve söz konusu menfaatleri dengelemesi nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

b. Sözleşme'nin 13. Maddesi (etkili başvuru hakkı)

80. *Takush/Yunanistan*, 2012, § 49-50 davasında, başvuran yalnızca Sözleşme'nin 13. maddesine dayanarak, İdare Mahkemesi kararını vermeden önce sınır dışı edildiği için sınır dışı kararına karşı yaptığı itirazın etkili olmadığından şikâyetçi olmuştur. Mahkeme, başvuranın şikâyeti karşısında, iddialarının 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiğini değerlendirmiştir.

81. *Berdzenishvili ve Diğerleri/Rusya*, 2016, §§ 124 ve 129 davasında, başvuranlar, sınır dışı edilmelerinin hukuka aykırılığına itiraz etmek için etkili bir hukuk yoluna sahip olmadıklarından şikâyet etmek üzere, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesiyle bağlantılı olarak Sözleşme'nin 13. maddesine dayanmışlardır. Mahkeme, başvuranlardan bazılarının ülkede yasal olarak ikamet ettiklerini kanıtlamadıkları ve diğerlerinin sınır dışı edilmedikleri gerekçesiyle 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna vardıldıktan sonra, başvuranların 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında tartışılabilir bir şikâyette buldukları sonucuna varmak için yeterli delile sahip olmadığına karar vermiştir.

82. Bazı davalarda, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesine ek olarak, başvuranlar, ülkeden sınır dışı edilmelerine yol açan işlemlerde kendilerine yeterli usuli güvencelerin sağlanmadığından şikâyet etmek için Sözleşme'nin 13. maddesine başvurmuşlardır. Mahkeme tarafından çeşitli yaklaşımlar benimsenmiştir. *Ljatici/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, 2018, § 45 davasında, Mahkeme, yerel mahkemelerin sınır dışı etme kararının gerçek ulusal güvenlik gerekçelerine dayanıp dayanmadığını yeterince incelememesi nedeniyle 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal

edildiğinin tespit edilmesi karşısında, Sözleşme'nin 13. maddesinin de ihlal edilip edilmediğinin incelenmesine gerek olmadığına karar vermiştir. Daha yakın zamanda, “olayların hukuki nitelendirilmesinin ustası” sıfatıyla (*Radomilja ve Diğerleri/Hırvatistan* [BD], §§ 113-115 ve 126), Mahkeme başvuranların iddialarını yalnızca Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi açısından incelemeyi uygun görmüştür (*Muhammad ve Muhammad/Romanya* [BD], 2020, § 88 ve *Poklykayew/Polonya*, 2023, §§ 42-43).

IV. İSTİSNALAR

7 No.lu Protokol'ün 1 § 2 Maddesi

“Bir yabancıнын sınır dışı edilmesi, kamu düzeni çıkarları açısından gerekliyse veya ulusal güvenlik nedenlerinden kaynaklanıyorsa, söz konusu yabancı, bu maddenin 1. fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerindeki haklarını kullanmadan önce sınır dışı edilebilir.”

HUDOC Anahtar Kelimeler

Usuli hakları kullanmadan önce sınır dışı (P7-1-2), Demokratik bir toplumda gereklilik (P7-1-2), Kamu düzeninin korunması (P7-1-2), Ulusal güvenlik (P7-1-2).

A. Genel İlkeler

83. Genel bir kural olarak, bir yabancıнын sınır dışı edilmeden önce 1. fıkranın (a), (b) ve (c) bentleri kapsamındaki haklarını kullanmasına izin verilmelidir. Bununla birlikte, 2. fıkra, bu hakların kullanılmasından önce sınır dışı edilmenin kamu düzeni açısından gerekli görüldüğü veya ulusal güvenlik gerekçelerinin ileri sürüldüğü durumlarda istisnalara izin vermektedir. Sınır dışı edilmenin kamu düzeni için veya ulusal güvenlik nedenleriyle gerekli görüldüğü durumlarda istisnalara izin verir (bk. Açıklayıcı Rapor, madde 15; *C.G. ve diğerleri/Bulgaristan*, 2008, §§ 77-78 ve *Takush/Yunanistan*, 2012, § 63).

84. Bu istisnalar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından tanımlanan orantılılık ilkesi dikkate alınarak uygulanmalıdır (bk. Açıklayıcı Rapor, madde 15 ve *C.G. ve diğerleri/Bulgaristan*, 2008, § 77).

85. Bir yabancıyı 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin birinci paragrafında belirtilen hakların kullanılmasından önce sınır dışı etmek için kamu düzenine başvuran bir Devlet, bu istisnai tedbirin söz konusu olayda veya olaylarda gerekli olduğunu kanıtlayabilmelidir. Öte yandan, sınır dışı edilmenin arkasında ulusal güvenlik gerekçeleri varsa, bunlar yeterli gerekçe olarak kabul edilmelidir (bk. Açıklayıcı Rapor, 15. madde).

86. Bununla birlikte, her iki durumda da ilgili kişi, sınır dışı edilmesini müteakip 1. fıkrada belirtilen hakları kullanma hakkına sahip olmalıdır (bk. Açıklayıcı Rapor, madde 15, *Lupsa/Romanya*, 2006, § 53 ve *Kaya/Romanya*, 2006, § 53).

B. Örnekler

87. Nitekim *Nolan ve K./Rusya*, 2009, § 115 davasında Mahkeme, davalı hükümetin, ulusal güvenlik veya kamu düzeninin çıkarlarının tehlikede olduğu iddiasını doğrulayabilecek herhangi bir belge veya kanıt sunmadığını tespit etmiştir. Bu doğrultuda, 2. fıkrada belirtilen istisnanın bu davada uygulanabilirliği bulunmamakta ve başvuruçunun 1. fıkrada düzenlenen usuli güvencelerden yararlanmış olması gerekmektedir.

88. Mahkeme, *C. G. ve diğerleri/Bulgaristan*, 2008, § 78 davasında; hükümetin tedbir gerekliliğine ilişkin Mahkeme'yi ikna edici gerekçe sunmadığını tespit etmiştir. Kaldı ki dosyada, tedbire itiraz etmeden önce ilk başvuruçunun sınır dışı edilmesinin gerçekten gerekli olduğunu gösteren herhangi bir ibare bulunmamaktadır. Mahkeme ayrıca, başvuruçunun sınır dışı edilmesinin, Sözleşme'nin 8 § 2 maddesi anlamında “ulusal güvenlik yönünden gerçek nedenlere” dayanmadığı için, terminolojinin benzerliği bağlamında, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ikinci fıkrasında izin verilen istisna açısından da dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir (*ibidem*, § 77).

89. Ek olarak, “mezkûr iddiayı destekleyen en ufak bir argümana dayanmaksızın, salt

başvurucunun kamu düzeni ve güvenliği için tehlikeli olduğunu belirtmek, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin 2. fıkrası hükümleri üzerinden meşrulaştırılmaz" (*Takush/Yunanistan*, 2012, § 63).

90. Bir sınır dışı kararının dayanağı olarak, yabancıların "ulusal güvenlik için bir risk" oluşturduğuna dair genel bir ifadenin, bu değerlendirmenin altında yatan gerçeklere dair herhangi bir gösterge olmaksızın ve yetkili denetleme makamı tarafından daha fazla açıklama yapılmaksızın kabul edilmesi, 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ile güvence altına alınan usuli haklar uygulanmadan sınır dışı edilmesini haklı kılmamaktadır (*Ljatifi/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, 2018, §§ 36-38).

Anılan Davalar Dizini

Mevcut rehberde anılan içtihatlar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen karar ve hükümler ile Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun ("Komisyon") karar ve raporlarına atıfta bulunmaktadır.

Dava adının ardından belirtilen özel bir ifade bulunmaksızın yapılan atıf, Mahkemenin bir Dairesi tarafından verilen esasa ilişkin bir kararla ilgilidir. "(k.k.)" ifadesi, Mahkemenin kabul edilebilirlik hakkında verilen bir kararına (hüküm) atıf yapmaktadır ve "[BD]" ifadesi ise, davanın Büyük Daire tarafından incelendiği anlamına gelmektedir.

Mevcut güncellemenin yapıldığı tarihte, Sözleşme'nin 44. maddesi anlamında "kesinleşmiş" olmayan Daire kararları, bu kısımdan sonra yer alan listede yıldız (asteriks) (*) işaretiyle belirtilmiştir. Sözleşme'nin 44. maddesinin 2. fıkrası şu şekilde hükmeder: "Bir Daire'nin kararı aşağıdaki durumlarda kesinleşir: a) Taraflar davanın Büyük Daire'ye gönderilmesini istemediklerini beyan ederlerse veya b) Karardan itibaren üç ay içinde davanın Büyük Daire'ye gönderilmesi istenmezse veya c) Büyük Daire bünyesinde oluşturulan kurul 43. madde çerçevesinde sunulan istemi reddederse." Büyük Daire heyetinin, davanın kendisine gönderilmesini kabul etmesi durumunda, Daire kararı hükümsüz kılınır ve ardından Büyük Daire tarafından nihai karar verilir.

Rehber'in elektronik versiyonunda atıf yapılan davaların bağlantıları, Mahkeme içtihatlarına (Büyük Daire, Daire ve Komite tarafından verilen karar ve hükümler, bildirilen davalar, istişari görüşler ve içtihatlarla ilişkin bilgi notlarından alıntı yapılan hukuki özetler), Komisyon içtihatlarına (kararlar ve raporlar) ve Bakanlar Komitesinin kararlarına erişimi sağlayan HUDOC veri tabanına (<http://hudoc.echr.coe.int>) yönlendirilmektedir. Komisyonun bazı kararları, HUDOC veri tabanında yer almamaktadır ve yalnızca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Almanasının ilgili cildinde basılı şekilde mevcuttur.

Mahkeme karar ve hükümlerini, resmi dilleri olan İngilizce ve/veya Fransızca olarak verir. HUDOC veri tabanı, ayrıca Mahkemenin belli başlı davalarının bazılarında ilişkin, resmi olmayan otuzdan fazla dilde yapılmış çevirilere de erişim imkânı sunar. Bunun yanı sıra, üçüncü taraflarca oluşturulmuş çevrimiçi yüzü aşkın içtihat derlemesine bağlantılar da içerir.

—A—

[A.M. ve diğerleri/İsveç](#) (k.k.), no. 38813/08, 16 Haziran 2009

[Ahmed/Romnaya](#), n° 34621/03, 13 13 Temmuz 2010

[Al-Nashif/Bulgaristan](#), no. 50963/99, 20 Haziran 2002

—B—

[Baltaji/Bulgaristan](#), no. 12919/04, 12 Temmuz 2011

[Berdzenishvili ve diğerleri/Rusya](#), no 14594/07 ve diğer 6 başvuru, 20 Aralık 2016

[Beuze/Belçika](#) [BD], no. 71409/10, 9 Kasım 2018

[Bolat/Rusya](#), no. 14139/03, AİHM 2006-XI (özetler)

—C—

C.G. ve diğerleri/Bulgaristan, no. 1365/07, 24 Nisan 2008
Corley ve diğerleri/Rusya, no. 292/06 ve 43490/06, 23 Kasım 2021

—D—

Davies ve diğerleri/Romanya (k.k.), no. 40122/98, 7 Ocak 2003
De Souza Ribeiro/Fransa [BD], no. 22689/07, AİHM 2012
Dorochenko/Estonya (k.k.), no. 10507/03, 5 Ocak 2006

—F—

F.S.M./Çek Cumhuriyeti (k.k.), no. 39803/98, 27 Nisan 1999
F.S./Hırvatistan, no. 8857/16, 5 Aralık 2023

—G—

Gaspar/Rusya, no. 23038/15, 12 Haziran 2018
Geleri/Romanya, no. 33118/05, 15 Şubat 2011
Gürcistan/Rusya [BD], no. 13255/07, AİHM 2014 (özetler)

—H—

Hassine/Romanya, no. 36328/13, 9 Mart 2021

—I—

I.R. ve G.T./Birleşik Krallık (k.k.), no. 14876/12 ve 63339/12, 28 Ocak 2014
Ibrahim ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD], no. 50541/08 ve diğer 3 başvuru, 13 Eylül 2016
Ilias ve Ahmed/Macaristan [BD], no. 47287/15, 21 Kasım 2019

—K—

Kaya/Romanya, no. 33970/05, 12 Ekim 2006
Karimi c. Roumanie (k.k.), no. 30186/19, 23 Haziran 2020
Kaushal ve diğerleri/Bulgaristan, no. 1537/08, 2 Eylül 2010

—L—

Liu/Rusya (no. 2), no 29157/09, 26 Temmuz 2011
Ljatifi/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, no. 19017/16, 17 Mayıs 2018
Lupsa/Romanya, no. 10337/04, AİHM 2006-VII

—M—

Maaouia/Fransa [BD], no. 39652/98, AİHM 2000-X
Malone/Birleşik Krallık, 2 Ağustos 1984, A Serisi no. 82
Mihalache/Romanya [BD], no. 54012/10, 8 Temmuz 2019

Mokrani/Fransa (k.k), no. 52206/99, 12 Kasım 2002

Moretti ve Benedetti/İtalya, no. 16318/07, 27 Nisan 2010

Muhammad ve Muhammad/Romanya [BD], no. 80982/12, 15 Ekim 2020

—N—

N.M./Romanya, no. 75325/11, 10 Şubat 2015

Nagula/Estonya (k.k), no. 39203/02, 25 Ekim 2005

Nolan ve K./Rusya, no. 2512/04, 12 Şubat 2009

Nowak/Ukrayna, no. 60846/10, 31 Mayıs 2011

—O—

O.I.J./Çek Cumhuriyeti (k.k), no. 41080/98, 27 Nisan 1999

—P—

Prokopovitch/Rusya, no. 58255/00, AİHM 2004-XI (özetler)

Poklykayew/Polonya, no. 1103/16, 22 Haziran2023

—R—

Radomilja ve diğerleri/Hırvatistan [BD], no. 37685/10, 20 Mart 2018

—S—

S.C./Romanya , no. 9356/11, 10 Şubat 2015

S.L./Romanya (k.k.), no 52693/12, 29 Kasım 2022

S.T./Fransa, Komisyon kararı, başvuru no. 20649/92, 8 Şubat 1993

Saeed/Danimarka (k.k), no. 53/12 24 Haziran 2014

Sejdovic ve Sulejmanovic/İtalya (k.k), no 57575/00, 14 Mart 2002

Sharma/Letonya, no. 28026/05, 24 Mart 2016

Sheveli ve Shengelaya/Azərbaycan, no. 42730/11, 5 Kasım 2020

Söderman/İsveç [BD], no. 5786/08, AİHM 2013

Sulejmanovic ve Sultanovic/İtalya (k.k), no. 57574/00, 14 Mart 2002

Sultani/Fransa, no. 45223/05, AİHM 2007-IV (özetler) -

—T—

T.A./İsveç, Komisyon kararı, başvuru no. 23211/94, 5 Haziran 1994

Takush/Yunanistan, no. 2853/09, 17 Ocak 2012

—U—

Unlu/İsveç, Komisyon kararı, başvuru no. 26584/95, 15 Mayıs 1996

—V—

Voulofitch ve Oulianova/İsveç, Komisyon kararı, başvuru no. 19373/92, 13 Ocak 1993

—Y—

Yildirim/Romanya (k.k), no. 21186/02, 20 Eylül 2007